

Asia: VN/32974/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

Lausunnonantajan lausunto

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus tarpeellinen?

Oppilaan ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistukseen tarttuminen on erittäin tärkeä askel kohti selkeämpiä ja yhtenäisempiä tukitoimia, joilla on ennakkoiva painotus. Uudistus edistää kokonaisuutta, jolla voidaan nykyistä paremmin ottaa huomioon sekä yksilölliset tarpeet että kouluyhteisöjen hyvinvointi. Tärkeää on, että uudistuksessa opetuksen järjestäjän hallinnollista taakkaa kevennetään ja käytännön tukitoimia vahvistetaan.

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuelle määritelty kokonaisrakenne tarkoituksenmukainen?

Esitetyn oppimisen ja koulunkäynnin tue kokonaisrakenteen lisäksi Itla pitää tärkeänä, että ennakoiviin tukitoimiin sisällytettäisiin ryhmäkohtainen ennakkoiva (varhainen) tuki. Tämä tuki käsittää mm. seuraavat tuen tavat: ryhmäkohtainen myönteinen käyttäytymisen tuki ja pedagogisten käytänteiden selkeys, fyysisen oppimisympäristön selkeys, strukturointi, rutiinit ja ennakointi sekä myönteisten vuorovaikutussuhteiden vahvistaminen, sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen sekä ongelmanratkaisutaitojen opettaminen ja vahvistaminen sekä psykososiaalista hyvinvointia tukevat toimintatapojen ja toimintakulttuurin vahvistaminen. Tämän lisäksi tutkimustiedon mukaan koko kouluyhteisön myönteisen toimintakulttuurin ja käyttäytymisen tuki ovat erittäin tehokkaita varhaisia, ennaltaehkäisevän tuen muotoja.

Itla esittää tuen kokonaisrakenteeksi seuraavaa:

1. Ennakoivat tukitoimet

- Ryhmäkohtaiset ennakoivat (varhaiset) tukitoimet

- Ennakoiva tukioetus
 - Opetuskielen tukioetus
 - Lyhytaikainen erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä
2. Oppilaskohtaiset tukitoimet
 3. Perusopetuksen oppimäärää ja opetussuunnitelman tavoitteita rajaavat toimet.

Onko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Itla katsoo, että pykälässä 20 b § esitetty ajatus siitä, että opetuksen järjestäjän tulisi järjestää ennakoivia tukitoimia suunnitelmallisesti ja lähtökohtaisesti ryhmämuotoisena, on kannatettava.

Esityksessä mainitaan, että oppilaiden psykososiaalista hyvinvointia tukevat toimintatavat ja toimintakulttuuri ovat keskeisiä ennakoivan tuen muotoja. Tutkimustenkin mukaan 80 %:lle oppilaista nämä tukitoimet ovat riittäviä ennaltaehkäisemään työrauha-, käytös- ja mielenterveyden ongelmia. Näiden tukitoimien on havaittu myös parantavan oppimistuloksia.

Kokonaisuudistuksessa on kuitenkin tärkeä huomioida, että esitetyt toimenpiteet, kuten yhteisopettajuus, erityisopettajan samanaikaisopetus, opetusryhmien muodostaminen, ryhmäkoon pienentäminen tai eriyttäminen, eivät kuitenkaan välttämättä riitä turvaamaan moninaisia oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeita ja turvaamaan oppilaiden peräänkuuluttamaa opiskelurauhaa. Niiden lisäksi tarvitaan pedagogisia tukitoimia (mm. strukturointi, ryhmäkohtainen myönteinen käyttäytymisen tuki sekä yhteisöllinen myönteinen käyttäytymisen tuki, rutiinit ja ennakointi, myönteisten vuorovaikutussuhteiden vahvistaminen sekä sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen sekä ongelmanratkaisutaitojen opettaminen ja vahvistaminen, psykososiaalista hyvinvointia tukevat toimintatavat ja toimintakulttuuri) sekä psyykkisen ja fyysisen ympäristön muokkaamista oppimista tukevaksi. Tämän lisäksi tarvitaan koko koulu yhteisön myönteisen toimintakulttuurin ja käyttäytymisen tukemisen keinoja.

Itla katsoo, että oppimisen ja koulunkäynnin tuen tulee pohjautua vahvoille ennakoiville toimille, joita toteutetaan jatkuvasti kaikkialla kouluympäristössä. Itla esittää, että sairaalakoulun konsultaatio-osaaminen tulisi kohdentaa niille oppilaille, jotka tarvitsevat oppilaskohtaisia vahvoja tukitoimia. Sen rinnalla opettajien pedagogista osaamista tulisi vahvistaa ensisijaisesti opettajankoulutuksella, tarvittavalla täydennyskoulutuksella ja oman koulun erityisopettajan konsultaatiolla.

Lisäksi Itla esittää, että tukitoimien ajantasaisuuden ja vaikuttavuuden pohjaksi tulee kerätä systemaattista ryhmätasoisia tietoja kokonaisvaltaisen, sekä psykososiaalisen että oppimisen tuen tarpeet kattavien tukitoimien toteutumisesta. Ei riitä, että keväällä suunnitellaan tukitoimia, jotka pysyvät staattisina läpi seuraavan lukuvuoden. Tuen toteutumista ja tarpeita tulee arvioida läpi koko

lukuvuoden (esimerkiksi lukukauden alussa sekä syys- ja kevätlukukauden lopussa) ja tukeen tulee tehdä muutoksia tarpeen mukaan.

Itla kannattaa kokonaisuudistuksen ajatusta yhdestä asiakirjasta, mutta esittää, että sen tulisi sisältää sekä psykososiaaliset että pedagogiset toimet. Itla esittää tarkoituksenmukaisen asiakirjan suunnittelua helpottamaan oheista sekä psykososiaaliset että pedagogiset tukitoimet sisältävää lomaketta (kts. liitteenä oleva lomake).

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Moniammatillisen yhteistyön aloittaminen on erittäin kannatettavaa silloin, kun oppilaan tilanne on kompleksinen, tarvitaan monenlaisia tukitoimia ja tilanne on riski oppilaan fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille (20 c §).

Itla toivoo kuitenkin, että joustavasti tehostuva tuki tuotaisiin selvemmin esille tässä pykälässä (20 c §). Mikäli erityisopettajia tai erityisopetuspaikkoja ei ole riittävästi, vaarantuu oppilaan oikeus saada tarvitsemaansa oppilaskohtaista tukea. Jotta varmistetaan tuen tehostuminen asteittain, Itla esittää, että ryhmää opettavan opettajan tulisi ensin vahvistaa ennakoivia keinoja tietyn tai tiettyjen oppilaiden kohdalla erityisopettajan tai sairaalakoulun konsultaation avulla. Mikäli tämä ei ole riittävä, voitaisiin siirtyä käyttämään entistä vahvempia tuen keinoja, kuten erityisopettajan samanaikaisopetusta tai erityisopettajan pienryhmässä antamaa opetusta.

Esityksessä oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista (20 d §) on ehdotuksen mukaisesti tärkeää, että oppilaan näkökulmat ja ajatukset tuen järjestämisestä otetaan huomioon (20 d §).

Pykälän 1 momentissa esitetään, että oppilaan tukitoimien tarpeesta ja perusopetuksen oppimäärän ja opetus suunnitelman tavoitteista poikkeamiseksi olisi tehtävä arviointi. Itlan näkemyksen mukaan tukitoimien tarpeen arviointiprosessissa ei kuitenkaan riittävällä tavalla kuvata sitä, kuka arvioi moniammatillisen ja / tai monialaisten yhteistyön tarpeen. Mikäli tämä jää yksittäisen opettajan aktiivisuuden ja arvion varaan, ovat oppilaat kokonaisvaltaisen oppimisen ja psykososiaalisen tuen saamisessa hyvin eriarvoisessa asemassa eivätkä heidän oikeutensa tukeen välttämättä toteudu lainsäätäjän toivomalla tavalla.

Myöskään esitysluonnoksessa toisaalla esitetty oppilaan kuuleminen ei toteudu toivottavalla tavalla. Olisi tärkeää, että oppilaille itsellään olisi väylä antaa tietoa tarvitsemistaan tukitoimista esim. anonymisti ryhmätasolla. Oppimisen tuen arviota ei voi perustaa pelkkiin arvosanoihin, vaan säännöllisiin akateemisten taitojen seuloihin (mm. luki- ja matematiikkaseulat). Koska mielenterveyden sekä käyttäytymisen ongelmat vaikuttavat vahvasti oppimiseen, tulee arvioida myös oppilaan psykososiaalista tilannetta ja sosioemotionaalaisia taitoja. Kokonaisvaltaista tukea arvioitaessa tuleekin liittää oppimisen tuen lisäksi myös psykososiaalisen tuen arvio.

Itla esittää, että tätä varten luodaan yhtenäinen, valtakunnallinen tunnistamisen työkalu, jonka avulla opettaja voi arvioida oppilaan kokonaisvaltaista tuen tarvetta (oppiminen, sosioemotionaaliset taidot, käytös- ja mielialaoireilu). Itla esittää myös, että oppilaiden kuulemisen toteutumisen avuksi valmistellaan vastaava työkalu.

Oppilaskohtaisia tukitoimia arvioitaessa tulisi olla käytössä systemaattisesti ja säännöllisesti kerätty tieto tukitoimien tarpeesta (esimerkiksi aiemmin ehdotettu lomake). Arvioinnin suorittaja voisi olla luokkaa opettava opettaja yhdessä erityisopettajan, yhteisöllisen opiskeluhoitoyhtymän tai tarvittaessa opiskeluhoitopalveluiden henkilöiden kanssa.

Onko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

On hyvä, että tuen asiakirjoja yhtenäistetään ja selkeytetään sekä vähennetään turhaa hallinnollista työtä. Itla kannattaa myös ehdotettua yhden asiakirjan mallia. Itla kannattaa myös esitystä siitä, etteivät ennakoivat tukitoimet edellytä oppilaskohtaista arviota, hallintopäätöstä tai suunnitelmaa.

Itla esittää, että asiakirjassa olisivat helposti nähtävissä suunnitellut ja toteutetut ennakoivan ja oppilaskohtaisen tuen keinot liittyen oppimisympäristöön, psykososiaalisiin sekä pedagogisiin tukitoimiin tukitoimet liittyvät toimienpiteet (kts. liitteenä oleva lomake).

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin?

-

Onko teillä parannusehdotuksia esitysluonnokseen?

Itla esittää, että perusopetuslakiin lisätään seuraava lause tuen toteuttamisesta:

”Kaikilla perusopetuksen oppilaille on oikeus turvalliseen fyysiseen ja psykososiaaliseen ympäristöön, joka edistää terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Koulujen tulee systemaattisesti seurata oppimisympäristöä ja toteuttaa toimenpiteitä perusopetuslain edellytysten toteutumiseksi.”

Esityksessä tulisi näkyä vahvemmin oppilaille tarjottavan tuen tehostuminen joustavasti. Ensisijaista on kaikille tarjottava tuki, jonka päälle voidaan lisätä vahvennettuja ryhmä- tai oppilaskohtaisia tuen keinoja. Joustavasti tehostuvassa tuessa rakennetaan ensin vahva tuki yhteisön toimintakulttuuriin, minkä jälkeen tukea vahvistetaan niille ryhmille, joissa on tuen tarpeita. Lopuksi tukea vahvistetaan niille ryhmissä oleville oppijoille, jotka tarvitsevat yksilöllistettyjä, oppilaskohtaisia tukitoimia. Joustavasti tehostuva tuki tarkoittaa myös sitä, että tuen arvioinnin pohjalta tehdään päätöksiä tuen vahvistamisesta tai keventämisestä.

Itla pitää tärkeänä lainsäädännön kehittämisessä jo pidempään ollutta suuntausta, jossa lapsiin liittyvistä palveluista pyritään muodostamaan lapsen edun mukainen kokonaisuus (esim. sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki). Esi- ja perusopetuksien tuen uudistaminen tulisikin nähdä jatkumona aikaisemmalle lainsäädännölle.

Tuen uudistamisen ei tulisi toimia irrallisena toimenpiteenä vain yhdellä palvelusektorilla, kuten sivistystoimessa. Sen sijaan oppilaskohtaiseen tuen arvioon tulisi liittää monialainen arviointi- ja yhteistyökäytäntö, joka ottaa huomioon yksilön tarpeet ja hänen elämäntilanteensa. Monialaisessa työssä tulisi olla mukana sellaisia palveluja, jotka ovat lapsen kannalta tarpeellisia erityisesti tilanteessa, jossa perheen elämäntilanteessa on kuormitusta. Tuen vaikuttavuuden ja riittävyyden varmistamiseksi toiminnallisessa verkostossa tehdyssä suunnitelmassa tulisi määritellä myös tuen säännöllinen arviointi sekä jatkosuunnitelmatapaamiset.

On arvokasta, että kokonaisuudistuksen valmistelua on edeltänyt laaja kuuleminen, jossa mukana ovat olleet myös järjestöt, kolmas sektori sekä lapset ja nuoret. Erityisesti lasten ja nuorten esiin nostamiin tuen tarpeisiin keskittymisen, työrauhan, hyvinvoinnin ja mielenterveyden (psykkiset haasteet) osalta esitys näyttää kuitenkin nykymuodossaan jäävän vaillinaiseksi. Tutkimustiedon perusteella keskittymisen, työrauhan ja mielenterveyden tuki on tehokkainta, kun ryhmässä käytetään jatkuvasti ja systemaattisesti ennaltaehkäiseviä keinoja osana arjen toimintaa (mm. struktuurit, rutiinit, oppimisympäristön stressitekijöiden vähentäminen, käyttäytymisen, sosioemotionaalisten ja ongelmanratkaisutaitojen opettaminen arjessa). Sosioemotionaaliset ja mielenterveystaidot ja niiden opettaminen sekä niihin liittyvät laaja-alaiset oppimiskokonaisuudet on mainittu perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Näiden toimien linkittäminen tulevaan lakiin olisi tärkeää.

Ehdotetussa Oppilaan oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen -pykälässä (20 a §) tulisi ottaa huomioon myös oppilaan psykososiaalinen tuki sekä nostaa vahvemmin esiin oman koulun erityisopettajan erityispedagoginen konsultaatio opettajille. Itla ehdottaa, että pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että oppilaalla, jolla on vaikeuksia opinnoissaan etenemisessä tai opetukseen osallistumisessa, on oikeus saada ryhmässään suunnitelmallista ennaltaehkäisevää (varhaista) oppimisen tukea sekä ennaltaehkäisevää psykososiaalista tukea, ennakoivaa tukiopetusta, erityisopettajan konsultaatiota sekä erityisopettajan antamaa opetusta.

Esityksessä ehdotetaan, että Pykälään 4 a lisättäisiin toinen momentti, jonka mukaan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan olisi 1 momentissa tarkoitettun varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi jatkossa järjestettävä toiminta-alueellaan konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua oppilaan omassa perusopetuslain mukaan määräytyneessä koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa.

Tässä momentissa rajattaisiin konsultatiivisen sairaalaopetuspalveluiden konsultaatio koskemaan vain vahvaa tukea tarvitsevien oppilaiden konsultaatiota. Tämä olisi linjassa erikoissairaanhoidon

perustehtävän kanssa ja varmistaisi tuen niille oppilaille, joille ennaltaehkäisevät (varhaiset) tai oppilaskohtaiset tuen keinot eivät ole riittäviä. Itla katsoo, että opettajien ennaltaehkäisevän (varhaisen) tuen keinojen lisäämisellä voitaisiin vähentää konsultatiivisen tuen tarvetta.

Voit jättää kommentit lausuntoon myös liitteenä

[Lausunto esi- ja perusopetuksen tukea koskevasta lakiesityksestä, tiivistelmä.pdf](#)

[Tuen_arviointi_ja_suunnitelma.pdf](#)

Karjalainen Piia
Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö sr.